

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Tópay-Kabó L.*

Cím: *Pest, az ismeretlen*

Forrás: *Ujság*

Bp.

(Hely)

1940 I. 3

(Idő)

(Köt. v. füz.) ((

Osztályozás

Tárgy

91 (439 Bp) 09

Hely

Idő

"1940"

Személy

Pest, az ismeretlen

Itt van az asztalomon Eitel hongkongi tanfelügyelő nagy könyve: History of Hong Kong. Mikor irnak Budapestről ilyen könyvet? Belátható időn belül nem.

Körülbelül negyven évvel ezelőtt — jóval a Bárczy-korszak előtt, a főváros tanácsa érezte, hogy Budapest multjáról számot kellene adni a jelennek és „elvileg” meg is egyezett Marczali Henrik egyetemj tanárral, aki akkor erejének teljességében volt, hogy írja meg Budapest történetét. Ha jól emlékszem, háromezer forint tiszteletdíjban állapodtak meg, ami a feladat nagyságához mérten nevetségesen csekély összeg volt és a tiszteletdíj csekélyisége nem is lenne érthető, ha nem tudnók, hogy Marczali akkoriban nagyon jómódu ember volt. Az ügy a főváros közgyűlése elé került, ahol Marczali személyi ellenfele és tanártársa, Ballagi Aladár felszólalt Marczali megbízása ellen. Azt mondta, hogy kár volna háromezer forintot fizetni Marczalinak egy olyan munkáért, melyet ő ingyen hajlandó elvégezni. Annál, hogy Marczali nem is kapta meg a megbízást, csak egy dolog természetesebb: hogy Ballagi sohasem írta meg azt a munkát, amelyre ingyen ajánlkozott.

Pár évtizeddel azelőtt Salamon Ferenc kezdte írni Budapest történetét és el is jutott, gondolom, a XV. századig. Salamont, a közepes újságíró, ki is nevezték az egyetemre „nyilvános rendes” tanárnak. Gödöz József polgári iskolai igazgató népszerű alakban szintén írt egy történeti munkát Budapestről, de ezen kívül csak kisebb-nagyobb értekezések jelentek meg Budapest multjának részletkérdéseiről. Közvetlenül a háború előtt huzamosabban kellett Bécsben

tartózkodnom és mivel akkoriban fájdalmas irigységgel tapasztaltam, hogy Bécs multjának — különösen a kultura szempontjából — milyen óriási irodalma van, hazaérkezve elkezdtem leveleket írni a megfelelő embereknek, hogy tárjuk fel mi is Budapest történetének valamelyik korszakát. (Hogy erre pénzt kérjek akár a fővárostól, akár a kormánytól, az természetesen eszembe sem jutott.) Azonban még bele sem fogtunk a munkába, mikor már kénytelenek voltunk abbahagyni: ugyanis az országos főlevéltáros, Csánky Dezső, egy hozzám intézett igen szigorú levélben tiltakozott az ellen, hogy mi beleártsuk magunkat ebbe a dologba, melyre őneki már régóta megbízása van. Beláttuk, hogy vele, ki az országos levéltárban császár, mi nem versenyezhetünk, tehát visszavonultunk. Azóta elmúlt egy negyedszázad, de hogy Csánky megoldotta az elvállalt feladatot, arról sohasem hallottam semmit. Bizonyára fontosabb dolgai voltak...

Azonban eszembe jut az egyszerű csizmadia legény, aki nagyon szerette a töltöttkáposztát és egyszer abban a szerencsében részesült, hogy a vendéglőben egy egész tál töltöttkáposztát tettek eléje. Javában evett a legény, mikor a majsztram üzent neki, hogy jöjjön csak haza egy pár percre, de tüstént... Szót kellett fogadni — de mi lesz addig a töltöttkáposztával? A legény feltalálta magát: ráteit a tátra egy cédulát, melyre előbb felírta: „Beleköptem!” Miután ekként biztosította magának a finom falatokat, hazaszaladt. Azonban mikor öt-hat perc múlva visszatért a vendéglőbe, megdöbbenve látta, hogy a cédulájára valaki ráírta ezt a két rövid szót: „En is!...” A tudományos életben gyakran tapasztaltuk már, hogy beleköptek a tállunkba; de hogy valaha én is beleköptem volna másnak a tállába, azt nem mondhatja senki, — pedig, ugyebár, köpni sokkal könnyebb, mint dolgozni?

A tudományos munka némely területét valószínűleg Maginot-vonal védi a „betolakodók” ellen.

Ez semmiesetre sem egyéni dolog, mert a legénynek erejét meghaladja. De hát akkor mi lehet? Nem állíthatom, de azért lehetetlenség nekem sem tartom, hogy ennek a dolognak a nyitására véletlenül rájöttem. Mostanában sokat foglalkozom 1848 történetével, noha ez szórakozásomnak nincs értelme, mert 1848-ról nem cél szerű mást tudni, mint amit hajdan az iskolában tanultunk. Újév napján délután olvastam, hogy Széchenyi, jóval a szabadságharc előtt, egyszer azt mondta a titkárnak, Kovács Lajosnak:

— A pesti vasgyárat át kell alakítani fegyvergyárrá

— Igenis — felelte Kovács —, de ez ötven ezer forintba kerülne és nincs rá fedezet.

Széchenyi elővett egy váltócédulát, ráírta „50.000 forint”, aláírta és átadta a titkárnak:

— Ime, itt a fedezet.

Mindenki azt gondolja, hogy ez hazafias és uriz gesztus volt. De én, miután sohasem a rendes, kitaposott utakon jár az eszem, azt gondolom:

— Mi ez? A közlekedési miniszter csinál fegyvergyárat? Hát ebben az országban még a „legnagyobb magyar” is mást csinált, minél amivel foglalkoznia kellett?

Az emberek, akik pozíciójukat örökölték, vagy összeköttetésekkel megszerezték, vagy szerencsésen megnyerték, vagy nehéz munkával kivívták, sáncoikat és erődvonalakat építettek pozícióik körül, úgy a tudományos világban, mint a bankvilágban, és csak az kerülhet az erődvonalon belül, akire a pozícióvédelem harcban biztosan lehet számítani.

Élet persze a Maginot-vonalon kívül is van és lényegileg nem fontos, hogy azok, akik az erődvonalon belül vannak, tudomást vesznek-e róla vagy sem?

... ezt a bevezetést íme, ilyen hosszú lére kellett eresztenem, hogy laikus felebarátaim is megértsék: miért hívom fel a figyelmet Pásztor Mihály új könyvére, melynek ezt a végtelenül száraz és unalmas címet kellett adni: „A hatvan esztendő 1879. évi XXVIII. törvénycikk.” Ez a cím lehetővé tette, hogy a könyv a fővárosi statisztikai hivatal kiadványaként jelenjék meg. A könyv címében szereplő törvénycikk a rendőrségi bejelentőhivatalról intézkedik, de Pásztor könyvének nem egészen harmada szól erről a hivatalról: kétharmada rendkívül érdekes értekezés „a régi Pest” közbiztonsági viszonyairól. Ugyancsak Pásztor írt már egy könyvet a régi Pest nevezetes házairól és háztulajdonosairól és pár évvel ezelőtt ugyancsak a fővárosi statisztikai hivatal kiadásában jelent meg életének legfőbb műve, egy hatalmas kötet a török világ utáni Pestről és Budáról. Pásztor mind egyik könyve bizonyíték arra, hogy a tudományos körökön kívül állva is lehet nagyon értékes, tudományos munkásságot kifejteni, — de egyszersmind bizonyíték az én tételelem mellett is: nagy feladatokat gyakran azoknak kell megoldaniuk, akiknek más a mindennapi foglalkozása. Tudniillik Pásztor Mihály újságíró...

Hajdanában lapjának szerkesztőségéből egyetemi katedrára lépett át Salamon Ferenc, Garay János, az okleveletlen Vámbéry Ármán, Greguss Ágost, Beöthy Zsolt pénzügyi titkár, stb., stb. Ma Pásztor Mihály semmiesetre sem lesz egyetemi tanár, sőt (miután nem ismerem vallási viszonyait) nem tudom, nem követ-e el cím bitorlást a mai jogrendben, ha harminc-negyven évi rendkívül tiszteletes és hasznos újságírói munkássága után még mindig újságírónak nevezi magát? Tiszta szerencse, hogy tudományos munkássága előtt a sorompó még nincsen leeresztve, és miután a munka (hacsak nem meddő) a legkülönösebb életelíxir, hiszem, hogy ennek a szép, de még ismeretlen Pestnek művelődéstörténetéből még sok szép és értékes fejezetet meg fog írni, — ha nem is a fásult jelen, hanem a bizonyára jobb jövő számára.